

सुक्तिसूचा

म जति धैरे अभ्यास गर्दू त्यति भायमानी ठहरीनेछु।
- जर्ज बार्वर

सम्पादकीय

‘भिजिट भिसा’ प्रकरणमा गृहमन्त्री

अखिल्यार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले ७ चैतमा विमानस्थल अध्यागमन प्रमुख सहस्रचिव तीर्थराज भद्राइलाई नियन्त्रणमा लिएर थालेको अनुसन्धानका भिजिट भिसामा विदेश जाने युवाबाट असुल गरिने रकम अध्यागमनका अधिकांश कर्मचारीदेखि मन्त्रालयसम्म बाँडफाँड हुने गरेको तथ्य नजिक पुगेको छ। हालसम्म फेला परेका प्रमाण र औपचारिक/अनौपचारिक सूचनाले भिजिट भिसाका नाममा हुने ठगीमा कर्मचारीको संगठित समूह नै सलम्न हुनसक्ने देखिएको छ। कतिपय तथ्य प्राविधिक कारणले तथ्यहरू फेला पार्न निकै कठिन हुने स्थिति रहेको छ। अनुसन्धान गहिराइमा पुगे हालसम्मकै दूलो भ्रष्टाचारमध्ये यो पनि एउटा बने रहेको छ।

राष्ट्रिय स्वतन्त्र पार्टी (रास्वपा)ले भिजिट भिसा प्रकरणमा संसदबाटै गृहमन्त्री रेमेश लेखकको राजीनामा माग गर्ने निर्णय गरेको छ। गृहमन्त्री लेखकलाई राजीनामा नदिएसम्म संसदमा बोल्नसमेत नदिने तयारीमा विपक्षी दल छन्। विपक्षीमात्रै नभएर कांग्रेसका नेता डा. शेखर कोइराला, सांसदद्वय राजेन्द्र बजाराई र सुनील शर्माले गृहमन्त्रीले राजीनामा गरेर मार्ग प्रशस्त गर्नुपर्ने धारणा राखेका छन्।

अखिल्यार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले भिजिट भिसामा विदेश जानेहरूसँग अनुचित रकम लिएर भ्रष्टाचार गरेको आरोपमा गृह मन्त्रालयका सहस्रचिवलगायत माथि छानबिन गरिएको छ। यसअधि अखिल्यारले विमानस्थलमा रहेको अध्यागमन कार्यालयमा छापा मारेर कागजपत्र नियन्त्रणमा लिएको थियो। अध्यागमनमा अखिल्यारको छापापछि गृहमन्त्री रेमेश लेखकमाथि पनि प्रश्न उठाइन सुरु भएको छ। नेपाली कांग्रेसकै नेताले मन्त्री लेखकले नैतिकता देखाएर राजीनामा दिनु उपयुक्त हुने भनेका छन् भने विपक्षी दलहरूले नेताहरूले त यसै पनि भन्ने नै भए।

गृहमन्त्री लेखकले भने ‘भिजिट भिसा’ प्रकरणमात्र होइन कुनै पनि प्रकारको अनुचित आर्थिक प्रलोभनमा परेको साबित भए राजीनीति नै छाडने भन्दै आफूलाई मुख्ने बढ्यन्त्र भएको गुनासो गरेका छन्। हुन पनि लेखक कांग्रेसका अपेक्षाकृत स्वच्छ नेतामध्येका मानिन्छन्। भिजिट भिसा काण्ड वर्तमान गृहमन्त्री लेखकका कार्यकालमा मात्र सुरु भएको पक्के होइन। र सायद, सबै यस्तै रहे भविष्यमा रोकिने पनि छैन। यस्तै कसैले यस प्रकरणमा अहिलेसम्म गृहमन्त्री लेखकलाई पोलेको पनि सार्वजनिक भएको छैन।

यस्तै दूलो काण्डको अभियोग लागेका कर्मचारीका तालुकवालाहरू प्रत्यक्ष संलग्न नदेखिए पनि पदबाट हट्नै पर्ने २ वटा आधार छन्। पहिले यस्तो काण्डको सुइङ्को नै नपाएका हुन् भने ती गृह जस्तो मन्त्रालयको नेतृत्वका लागि योग्य नै छैनन्। दोस्रो, थाहा पाएर मौन रहेका हुन् भने तिनीहरू पक्के मीतियार हुन्। मातहतका उच्च अधिकृत छानबिनमा तानिएपछि मुद्दा दायर नहुँदासम्म सरकारले सचिवलाई जेगेडामा राख्ने र मन्त्रीले राजीनामा गर्ने अभ्यास सुरु गर्ने हो जनमानसमा पनि राज्यप्रति विश्वास जानेछ। यस्ता मामिलामा मन्त्रीमात्र होइन सचिवलाई पनि जिम्मेवार बनाउने अभ्यास थालनी गरिएमा भ्रष्टाचार पक्कै कम हुन्छ।

व्यक्तिले आफ्नो नैतिक स्वच्छता देखाउने त स्वेच्छाले नै हो। कसुर ठहर भएपछि त राजीनामा दिएर पुदेन सजाय नै भोनुपरिहाल्न्छ। यसैले पनि अपेक्षाकृत स्वच्छ छेवका रेमेश लेखकबाट नैतिक जिम्मेवारी लिएर राजीनामाको अपेक्षा समाजले गरेको हुनुपर्छ। जनमानसलाई निराश नबनाइयेस्। गृह मन्त्रालयको नेतृत्व सन्देहको धेरामा छ। यसैले पनि मन्त्री र सचिवले मातहतबाट भएका कामकाजको नैतिक जिम्मेवारी लिने अभ्यास थालनी गर्नुपर्छ। अनिमात्र सरकार सुशासनप्रति प्रतिबद्ध रहेको सन्देश जानेछ।

‘हिमालयन ट्राभल मार्ट’को पाँचौं संस्करण जेठ २० गतेदेखि

प्राप्ति

काठमाडौं, १२ जेठ

नेपालको पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले अन्तरराष्ट्रिय पर्यटन मेला ‘हिमालयन ट्राभल मार्ट’ (एचटीएम)को पाँचौं संस्करण यही जेठ २० देखि २२ सम्म काठमाडौंमा आयोजना हुने भएको छ।

प्यासिफिक एसिया ट्राभल एसोसिएसन (पाटा) नेपाल च्याप्टर र नेपाल पर्यटन बोर्डले नेपाल एयरलाइन्सको विस्तारलाई थप प्रभावकारी बनाउने पक्षमा केन्द्रीत गरिएको जानमूलक संवाद र सम्मेलन गतव्य प्रवर्द्धन तथा क्रेता बिक्रेतावीच फलदायी व्यापार आदनप्रदान र सम्बन्ध विस्तारलाई थप प्रभावकारी बनाउने पक्षमा केन्द्रीत गरिएको जानकारी दिनुभयो।

पत्रकार सम्मेलनमा नेपाल वायुसेवा निगम (नेपाल एयरलाइन्स) का संस्थागत निर्देशक अनिल घिमिरेले नेपालको पर्यटन प्रवर्द्धनमा महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको निगम जहाज थपेर प्रभावकारी उडान सेवा, बजारीकरण र गतव्य विस्तारको रानीतिमा अधिकरण गर्दै मातल बजाउने कालाकारको अभाव बढ्दै गएपछि समुहको आर्थिक सञ्चालन गर्दा मातल बजाउने कलाकारको अभाव बढ्दै गएपछि समुहको आर्थिक सञ्चालनमा गरिएको आमा समुहका अध्यक्षमा रार्टीय खड्काको जानकारी दिनुभयो।

नेपाल पर्यटन बोर्डका वरिष्ठ प्रबन्धक सुप्रिया घिमिरेले अन्तरराष्ट्रिय पर्यटन बजारमा स्थापित पर्यटन मेला जर्मनीका आइटिबी बर्लिन, लण्डनमा हुने वल्ड ट्राभल मार्केटस्टै हिमालय मार्ट स्थापित पर्यटन मेला को स्थापित गरिएको बताउनुभयो। उहाँले यस मेलाले विश्वास व्यक्त गर्नुभयो। उहाँले यस मेलाले विश्व पर्यटन बजारमा नेपाल साहीसक पर्यटनमा विश्वकै नेतृत्वदायी रूपमा स्थापित गर्ने बताउनुभयो।

एचटीएमका संयोजक एवं पाटाका महासचिव नरेन्द्र देव भट्टरे अन्तरराष्ट्रिय पर्यटन बजारमा नेपाल च्याप्टरको ५० औं वार्षिकोत्सव तथा अन्पूर्ण हिमाल अपोहणको ७५ औं वर्ष पूरा भएको अवसरमा हुने मार्टिले विश्वास लिएको छ।

सन् २०१७ देखि प्रत्येक वर्ष जुन महिनामा आयोजना हुँदै आएको एचटीएम नेपालको प्रमुख अन्तरराष्ट्रिय पर्यटन व्यापार मेला हो। कार्यक्रमले विश्वव्यापी पर्यटन र आतिथ्य संस्थाहरू, पेशेवर र उद्योगका परिवर्तनमा विश्वकै नेपालको गरिएको एचटीएमका सहभागी अन्तरराष्ट्रिय क्रेता, ब्लागर तथा मिडिया र प्रतिनिधिलाई परिचयात्मक भ्रमणका लागि नेपालको गोल्डेन ट्रायाङ्गल' र 'काठमाडू सराउन्डीज़' गरी दुई वटा कार्यक्रम प्रदान गरिएको छ। जस्ता काठमाडौं, चितवन र पोखरा रेहेका छन्। एचटीएम सम्मेलन 'माउटेन माइलस्टोन र मोमेन्ट्स' विश्वस्तुअन्तर्गत आयोजना गरी एकीकृत प्रयोगस र अभ्यासका माध्यमबाट नेपालको पर्यटन उद्योगलाई अगाडि बढाउन महत्व पुने विश्वास लिएको छ।

सम्मेलनमा २० भन्दा बढी राष्ट्रिय र अन्तरराष्ट्रिय वक्ता र विचारकले आध्यात्मिक, साहिसक र लक्जरी पर्यटन, दिगो पर्यटन, समकालीन बजार प्रवृत्ति, वर्तमान मुद्दा र पर्यटनको लागि उदीयमान अवसरबाटे साभा दृष्टिकोण प्रदान गर्नेछन्।

यस्तै, बीटुबी कार्यक्रमअन्तर्गत यस्तर्व्य एचटीएमले संयुक्त राज्य अमेरिका, युरोप, अस्ट्रेलिया, दक्षिण अफ्रिका, रसिया तथा सिआइएस राष्ट्रबाट ६० भन्दा बढी क्रेता र नेपाल, भारत, भूटान, चीन, बङ्गलादेश र श्रीलङ्का गरी छ वटा गतव्य प्रवर्द्धनमा बढी बिक्रेता सहभागी हुने पाटा नेपालले जारी गरेको विश्वास व्यक्त गर्नुभयो।

नेपाललाई विश्वसामुन्नापालो विश्वस्त्री लेखक एयरलाइन्सको सुइङ्को नै नपाएका हुन् भने तिनीहरू पक्कै नैतिक जिम्मेवारी लिने अभ्यास थालनी गर्नुपर्छ। अनिमात्र सरकार सुशासनप्रति प्रतिबद्ध रहेको सन्देश जानेछ।

पाटाका अध्यक्ष खेम लकाईले एचटीएमलाई विश्वस्त्रीय पर्यटन कार्यक्रममा रूपान्तरण गर्न सबै साभेदारको समर्थन र सहकारी आवश्यक रहेको भन्दै यसको माध्यमबाट पर्यटनको दिगो विकासका लागि निरन्तर प्रवर्द्धनात्मक कार्यलाई प्राथमिकता दिएर नैतिक जिम्मेवारी लिने अभ्यास सुरु गर्नुपर्छ। अनिमात्र सरकार सम्पर्क गर्न अनुरोध गर्दछु।

नेपाललाई विश्वसामुन्नापालो विश्वस्त्री लेखक एयरलाइन्सको सुइङ्को नै नपाएका हुन् भने तिनीहरू पक्कै नैतिक जिम्मेवारी लिने अभ्यास थालनी गर्नुपर्छ। अनिमात्र सरकार सम्पर्क गर्न अनुरोध गर्दछु।

पाटाका अध्यक्ष खेम लकाईले एचटीएमलाई विश्वस्त्रीय पर्यटन कार्यक्रममा रूपान्तरण गर्न सबै साभेदारको समर्थन र सहकारी आवश्यक रहेको भन्दै यसको माध्यमबाट पर्यटनको दिगो विकासका लागि निरन्तर प्रवर्द्धनात्मक कार्यलाई प्राथमिकता दिएर नैतिक जिम्मेवारी लिने अभ्यास सुरु गर्नुपर्छ। अनिमात्र सरकार सम्पर्क गर्न अनुरोध गर्दछु।

पाटाका अध्यक्ष खेम लकाईले एचटीएमलाई विश्वस्त्रीय पर्यटन कार्यक्रममा रूपान्तरण गर्न सबै साभेदारको समर्थन र सहकारी आवश्यक रहेको भन्दै यसको माध्यमबाट पर्यटनको दिगो विकासका लागि निरन्तर प्रवर्द्धनात्मक कार्यलाई प्राथमिकता दिएर नैतिक जिम्मेवारी लिने अभ्यास सुरु गर्नुपर्छ। अनिमात्र सरकार सम्पर्क गर्न अनुरोध

'हिमाली जिल्लाका लुलु गाई संरक्षणतर्फ ध्यान पुगेको छैन'

| रासस

| मुस्ताङ, १२ जेठ

हिमाली जिल्ला मुस्ताङ, मनाड र डोल्पाका किसानले पालन गर्ने विभिन्न प्रजातिका गाईभद्रे लुलु गाई पनि एक हो। पारिस्थितिक प्रणाली (इको सिस्टम)मा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउँदै आइरहेका हिमाली लुलु गाई पछिलो समय भने लोपोन्मुख अवस्थामा रहेको छ।

जुरो नभएको स्थानीय गाईका जातमध्ये लुलु गाई एक हो। अन्य गाईभद्रा हिमाली क्षेत्रको उच्च भूगोलमा पालन गरिने लुलु गाई कद केही होचो हुन्छ। यो समुद्री सतहदेखि दुई हजार ५०० मिटरको उचाइदेखि माथिको उच्चस्थानमा पालन गर्ने गरिएको छ।

भेटेरिनी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रका प्रमुख एवं पशु चिकित्सक डा लालमणि अर्यालले मुस्ताङमा सदियौ वर्षेदिखि परम्परा र संस्कृतिको रूपमा पालन गर्ने आइरहेको लुलु गाई पछिलो समय लोपोन्मुख अवस्थामा रहेको जानकारी दिउभयो। मुस्ताङमा दश वर्षअघि करिब १० हजार बढी लुलु गाई रहेकोमा पछिलो समय मुस्ताङका पाँचौं पालिकामा गरी करिब छ हजारको सदू

ख्यामा लुलु गाईपालन गरिएको उहाँले बताउनुभयो। "मुस्ताङमा लुलु गाईपालन बर्सेनि घट्दो अवस्थामा छ, यसको संरक्षणमा स्थानीय कृषकले खासै चासो दिएको पाइएन," पशु चिकित्सक डा अर्यालले थनुभयो, "दूध उत्पादन कम हुने र अन्य वैकल्पिक अवसरले गर्दा लुलु गाई संरक्षणतर्फ कसैको ध्यान पुगेको छैन।" मुस्ताङका कृषकले अन्नबाली उत्पादनका लागि मल चाहिने भएको र थोरै मात्रामा दूध उत्पादन गर्न सकिने भएको कारण लुलु गाई पाल्ने गरिएको हो। अन्य गाईको तुलनामा लुलु गाईले निकै कम मात्रामा दूध उत्पादन गर्न भएकाले कृषकले लुलु गाईपालनमा बेवास्ता गरेको रघपकोड गाउँपालिकाका पशु शाखाप्रमुख आइतालाल थकालीले बताउनुभयो। "कृषकहरू लुलु गाई जोगाउनु पर्नेतर्फ सेवेनशील भएको पाइँदैन, यो निकै चिन्ताको विषय बनेको छ," पशु शाखाप्रमुख थकालीले भनुभयो, "गाउँपालिकाले पनि लुलु गाई संरक्षण गर्ने छाडिसकेको घरपकोडका किसान अजित थकालीले बताउनुभयो।

"अन्य बस्तुभाउभन्दा लुलु गाईलाई कृषकले बेवास्ता गर्न थाले, जथाभावी छाडिसकेको घरपकोडका किसान अजित थकालीले बताउनुभयो।" उहाँले भनुभयो, "कोही कृषि र होटल चलाउन थालेपछि कृषकले लुलु गाई पाल्न छाडेका हुन्।" पहिला पहिला एउटै घरमा १०/१२ वटासम्म लुलु गाई पाल्ने गरिएकोमा अचेल एक घरमा एउटा लुलु गाई पनि नहुने गरेको छ।

संस्कृतिको जैविक आयामको रूपमा लिने गरिन्छ। तर, यहाँको जैविक विविधता र संस्कृतिमा असर पुगेजस्तै हिमाली क्षेत्रमा पालन गरिने लुलु गाई लोप हुने खतरा बढेको पशु शाखा प्रमुख थकालीको भनाइ छ।

जिल्लामा विस्थापित हुने अवस्था रहेको लुलु गाईपालन व्यवसाय केवल कृषि प्रयोगनमा मात्रै उपयोग भएको देखिन्छ। पछिलो समय सडक सञ्जाल र प्रविधिको विकास हुन थालेसँगै मुस्ताङमा कृषकले विस्तारै लुलु गाई पाल्न छाडिसकेका छन्। मुस्ताङमा विद्यमान अवस्थामा पालन गरिएका लुलु गाईलाई पनि कृषकले आवश्यक रूपमा संरक्षण गर्ने छाडिसकेको घरपकोडका किसान पलाउन छाडेकाले लुलु गाईहरू कृषकले बेवास्ता गरी छाडा रूपमा सडक र गल्लीमा छोड्ने प्रचलन रहेको छ।

कृषक थकालीको भनाइ छ। कृषि र पर्यटनको विकाससँगै लुलु गाईतर्फ संरक्षण गर्नपर्छ भने मान्यता राख्न छोडेको कृषक थकाली सुनाउनुभयो।

लुलु गाईले बिहान र बेतुकी गरी बढीमा एक लिटरसम्म दूध उत्पादन गर्ने गर्छ। कम दूध उत्पादन हुने र श्रम र लागत बढी लाग्ने भएकाले हिमालाका लुलु गाईहरू लोपेन्मुख हुन थालेका हुन्। त्यस्तै कृषकले लुलुगाई पाठापाठीको संरक्षण नगदी कुकुर र हुँदै चितुवाले खाइदिने गर्दा समेत मुस्ताङमा लुलु गाई संरक्षणमा चुनौती बनेको हो।

जलवायु परिवर्तनका कारण जमिनको तपामान बढ्दि हुँदा उच्च लेकि र खर्कामा पानीको मुहान सुखै जान थालेको, चरन क्षेत्रमा थाँस पलाउन छाडेकाले लुलु गाईहरू कृषकले बेवास्ता गरी छाडा रूपमा सडक र गल्लीमा छोड्ने प्रचलन रहेको छ।

आफै आहारा व्यवस्थापन गर्ने क्षमता भए पनि लुलु गाईले आहार व्यवस्थापन गर्न नसकदा गाउँबस्ती र सडकमा मिल्काएका कागज र अरुले फ्याकेका खानेकुरा खाए आहार पूर्ति गर्ने गरेको पाइएको छ।

बख्त लाग्यो : डरै डरमा मनाडका माटाका घर

| नवीन लामिङ्गाने

| मुस्ताङ, १२ जेठ

हिमाली क्षेत्रमा पानीपैदैन भने कथन पछिलो समय फेरिएको छ। विगतमा पानीको आवश्यकता नै हुँडेले पूर्ति गर्ने हिमाली जिल्ला मनाडमा अहिले वर्षा हुन्छ। जसले गर्दा यहाँका माटाका छानो भएका घर मासिन थालेका छन्।

परम्परा तथा मौलिकता भक्तको गरी थैनने सीप, ज्ञान र प्रविधिको प्रयोगबाट बनाइएका घरको छत नै माटोका राखिएन्थ्यो। माटो जमाए बनाइएका घर जलवायु परिवर्तनको चेपुवामा परेर कङ्कितले बन्न थालेका छन्। वर्षायाम लागेसँगै माटाका घर डैडरमा रहेका छन्। विगतको तुलनामा मनाडमा औसतभन्दा अधिक वर्षा र लगातार भरी पर्न थालेपछि माटोले बनाइएका घर जलवायु परिवर्तनको चेपुवामा परेर कङ्कितले बन्न थालेका छन्। परम्परागत तथा मौलिकता नै मासिने अवस्थामा पुगेको छ। यसका साथै परम्परागत संस्कृतिलाई समेत असर गरेको महसुस हुन्छ, उहाँले भनुभयो।

पुरातन सांस्कृतिक शैलीमा निर्माण गरिएका घर वर्षाका कारण नासिंदै गएको गाउँपालिकाका अध्यक्ष कोज्जो तेन्जिङ लामाले बताउनुभयो। "प्रकृतिसँग जुन सकिँदैन। प्रकृतिलाई फेर्न पनि सकिँदैन।" जलवायु परिवर्तनले प्रत्यक्ष रूपमा प्रभाव परेको देखिन्छ। परम्परागत तथा मौलिकता नै मासिने अवस्थामा पुगेको छ। यसका साथै परम्परागत संस्कृतिलाई समेत असर गरेको महसुस हुन्छ, उहाँले भनुभयो।

विकासको क्रमसँगै आधुनिकताले छोडै जाँदा नासाँ तथा चामे गाउँपालिकामा अधिकांश घर आरसिसी गरी निर्माण भएका पाइँच्न्। तर, मनाड डिस्याड गाउँपालिका र नार्पाभूमि गाउँपालिकामा भने पुरातन शैलीका सांस्कृतिक सम्पदा अझै पनि देखन सकिन्छ। आफ्ना सन्ततिका लागि पूर्वजले बनाएका ऐतिहासिक सम्पदा, स्मारक, गुम्बा, छोर्तेन तथा देवस्थलको असरित्व नासिंदै जान थालेका छन्।

एकातिर जलवायु परिवर्तनको प्रभावले घट्दो हिमपात, बढ्दो तो तपक्रम र वर्षाले मानिस तथा पशुचौपायाको स्वास्थ्य, सामाजिक, सांस्कृतिक धरो नासिने, रैथाने सीप, पहिचान तथा जान नासिने गरेको छ भने अर्कोतर्फ जैविक विविधता र पारिस्थितिक प्रणालीमा हानी पुऱ्याउने गरेको छ। हिँडै र पानी कम पर्ने चक्र फेरिएपछि हिमाली जीवनशैली र संस्कृतिमा पनि असर परेको अध्यक्ष लामाले बताउनुभयो।

विज्ञान गरायाएका घर वर्षाका कारण जीवनशैली र संस्कृतिमा पनि असर परेको अध्यक्ष लामाले बताउनुभयो। पर्यावरणीय प्रभावका कारण जीवनशैली, वातावरणीय अवस्था तथा आर्थिक-सामाजिक-सांस्कृतिक अवस्थामा फेरबदल हुँदै गएको छ। "पर्यटकको 'हब' का रूपमा परिवर्तन न्यूनीकरण तथा हरित वृद्धिमा सरकारको चासो दिन सकेमा यहाँको जीवनशैलीलाई मुख्य रूपमा टेवा पुनेछ।

नागरिक परदर्शिताका लागि सार्वजनिक लेखा परीक्षण

पोखरा महानगरपालिका वडा नं. २८ स्याङ्गुद्वित नेटा भुर्टेल गाउँ रैकर सडक स्तरउन्नति गर्दा निम्न बमोजिमको आमदानी तथा खर्च भएको व्यहोरा सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको जानकारीको लागि यो सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरिएको छ। योजनाको नाम: स्याङ्गुद्वित नेटा भुर्टेल गाउँ रैकर सडक स्तरउन्नति ठेगाना: पोखरा-२८ योजना सम्भौता मिति: २०८१/०९/२८ गते योजना शुरु मिति: २०८१/०९/२९ गते योजना सम्पन्न हुने मिति: २०८२/०२/३० गते योजनाको कुल लागत: रु.२३,५३,१२२/- महानगरपालिकाकाबाट: रु. २०,००,०००/- जनसंख्या भएको कुल रकम: - २१,८७,७९४.२९ अध्यक्ष: नारायण प्रसाद लामिङ्गाने सचिव: कृष्ण बहादुर ख्री निर्माण समिति सदस्य संख्या: ७

स्याङ्गुद्वित नेटा भुर्टेल गाउँ रैकर सडक स्तरउन्नति उपभोक्ता समिति पोखरा-२८

संस्कृतिको जैविक आयामको रूपमा लिने गरिन्छ। तर, यहाँको जैविक विविधता र संस्कृतिमा असर पुगेजस्तै हिमाली क्षेत्रमा पालन गरिने लुलु गाई लोप हुने खतरा बढेको पशु शाखा प्रमुख थकालीको भनाइ छ।

तुलु गाईले बिहान र बेतुकी गरी बढीमा एक लिटरसम्म दूध उत्पादन हुने र श्रम र लागत बढी लाग्ने भएकाले हिमालाका लुलु गाईहरू लोपेन्मुख हुन थालेका हुन्। त्यस्तै कृषकले लुलुगाई पाठापाठीको संरक्षण नगदी कुकुर र हुँदै चितुवाले खाइदिने गर्दा समेत मुस्ताङमा लुलु गाई संरक्षणमा चुनौती बनेको हो।

जलवायु परिवर्तनका कारण जमिनको तपामान बढ्दि हुँदा उच्च ल